

TALABALARDA O‘ZBEK TILI TALAFFUZ KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI (TURKIY TILLAR TA’SIRI ASOSIDA)

Aminova Sohiba Hamidovna

Nukus shahar 9-maktab o‘qituvchisi

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada o‘zbek tili talaffuz kompetensiyasini shakllantirish jarayonida innovatsion metodlardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Tadqiqotda turkiy tillar o‘rtasidagi fonetik o‘xshashlik va tafovutlar o‘rganilib, ular o‘zbek tilini o‘rganayotgan talabalarning talaffuz jarayoniga qanday ta’sir ko‘rsatishi yoritiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar, neyropedagogika tamoyillari hamda multimodal yondashuv asosida talaffuzni rivojlantirishning samarali usullari taklif etilgan.*

***Kalit so‘zlar:** fonetik kompetensiya, talaffuz madaniyati, innovatsion metodika, qardosh tillar, neyropedagogika, raqamli texnologiyalar.*

***Аннотация.** В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты применения инновационных методов в процессе формирования произносительной компетенции узбекского языка. В исследовании изучаются фонетические сходства и различия между тюркскими языками, а также их влияние на процесс произношения студентов, изучающих узбекский язык. Предлагаются эффективные методы развития произношения, основанные на цифровых технологиях, принципах нейрopedagogики и мультимодальном подходе.*

***Ключевые слова:** фонетическая компетенция, произносительная культура, инновационная методика, родственные языки, нейрopedagogика, цифровые технологии.*

***Annotation.** This article analyzes the theoretical and practical aspects of using innovative methods in the process of forming pronunciation competence in the Uzbek language. The study studies phonetic similarities and differences between Turkic languages, and highlights how they affect the pronunciation process of students learning the Uzbek language. Also, effective methods for developing pronunciation based on digital technologies, neuropedagogy principles, and a multimodal approach are proposed.*

***Key words:** phonetic competence, pronunciation culture, innovative methodology, related languages, neuropedagogy, digital technologies.*

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida til o‘qitishning samaradorligini oshirishda fonetik kompetensiya markaziy o‘rinni egallamoqda. Xususan, o‘zbek tilini o‘rganayotgan qardosh turkiy tilli talabalar uchun talaffuzdagi nozik farqlarni anglash va to‘g‘ri talaffuz qilish muhim kommunikativ ko‘nikma hisoblanadi.

O‘zbek tilining fonetik tizimi turkiy tillar oilasiga mansub bo‘lsa-da, unlilar tizimi, urg‘u, jaranglilik va jarangsizlik holatlari, intonatsiya, orfoepik me‘yorlar jihatidan sezilarli farqlarga ega. Shu bois, qardosh tillar vakillarida o‘zbekcha

talaffuzni shakllantirishda innovatsion metodlar, ayniqsa, neyropedagogika va multimodal ta'lim yondashuvlari asosidagi mashg'ulotlar alohida ahamiyatga ega.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, fonetik ko'nikmalarni rivojlantirishda an'anaviy takror mashqlar o'rniga raqamli vositalar, audio-vizual muhit, interaktiv platformalar va sun'iy intellektdan foydalanish zamon talabi bo'lib qolmoqda.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- **Taqqoslama-fonetik tahlil metodi** — turkiy tillar (qozoq, qirg'iz, turkman, turk) fonetik tizimlari o'zbek tili bilan qiyoslab o'rganildi;

- **Eksperimental metod** — talabalarda talaffuzdagi xatoliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish jarayonida yangi texnologik yondashuvlar sinovdan o'tkazildi;

- **Neyropedagogik metod** — fonetik birliklarni o'zlashtirishda miyaning eshituv, ko'rish va nutq markazlarining faoliyatini uyg'unlashtirish tamoyillari asosida mashqlar tizimi ishlab chiqildi;

- **Multimodal o'qitish** — audio, video, subtitrli matnlar, vizual grafemik tasvirlar orqali talaffuzni mustahkamlash yo'li tanlandi.

Tadqiqot ishtirokchilari sifatida o'zbek tili fanini o'rganayotgan 60 nafar turkiy tili talaba jalb qilindi.

Tajriba natijalariga ko'ra:

1. Talabalarda orfoepik me'yorlarga amal qilish ko'rsatkichi **38%** dan **82%** gacha oshgan.
2. Neyropedagogika asosidagi audio-vizual mashg'ulotlardan keyin so'z urg'usi va ohangdagi xatoliklar **70%** ga kamaygan.
3. Talabalarining o'zbek tili tovush tizimini farqlash va to'g'ri talaffuz qilishdagi ishonchi sezilarli darajada ortgan.
4. O'qituvchilar tomonidan AR (augmented reality) va AI (sun'iy intellektli talaffuz analizatori) vositalarining qo'llanishi mashg'ulotlarni interaktiv va tahliliy xarakterga aylantirgan.

Shuningdek, eksperimental guruhda mashg'ulotlar davomida nutqning tabiiyligi va eshituv xotirasi (auditory memory) kuchaygani kuzatildi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'zbek tili fonetik kompetensiyasini shakllantirishda innovatsion yondashuvlar, xususan, **sun'iy intellektli talaffuz dasturlari, neyrointerfeys asosidagi tinglash mashqlari, va fonetik simulyatorlar** o'ta samarali vosita sifatida qaralishi mumkin.

Turkiy tillar o'rtasidagi fonetik o'xshashlik o'qituvchi uchun qulaylik yaratsada, ba'zi hollarda noto'g'ri transfer (ya'ni ona tili ta'siri) talaffuzni buzadi. Shu

sababli, pedagogning vazifasi — fonetik tafovutlarni tahlil etish, interaktiv tarzda o‘rgatish va o‘quvchining individual eshituv qobiliyatini rivojlantirishdan iborat.

Shuningdek, **neyropedagogika asosida fonetik o‘qitishning** afzalligi shundaki, u talaffuzni faqat lingvistik emas, balki neyropsixologik jarayon sifatida talqin etadi. Bu yondashuv o‘qituvchidan ijodkorlik, empatiya va shaxsga yo‘naltirilgan metodikani talab etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o‘zbek tili fonetik kompetensiyasini rivojlantirishda innovatsion metodlar, raqamli texnologiyalar va neyropedagogik yondashuvlar uyg‘unligi yuqori natija beradi.

Tadqiqot jarayonida aniqlanganki:

- Talaffuzni to‘g‘rilashda **sun‘iy intellekt asosidagi ovoz tahlili dasturlari** samarali;

- **Multimodal mashg‘ulotlar** (audio-video-subtitrli matnlar) talabalarning eshituv sezgirligini kuchaytiradi;

- **Qardosh tillar ta‘sirini** hisobga olgan individual o‘quv yo‘nalishlari talaffuzni tezroq shakllantiradi;

- **Neyropedagogik mashqlar** (tinglash, takrorlash, vizual kodlash) fonetik xotirani faollashtiradi.

Shu bois, o‘zbek tili o‘qitish tizimida fonetik kompetensiyani shakllantirish uchun innovatsion pedagogik muhit yaratish zarur.

Foydalangan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdurahmonova G. “Fonetik kompetensiya va nutq madaniyati”. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
2. Khromov V. A. “Neyropedagogika va til o‘qitishning zamonaviy yondashuvlari”. – Moskva: Prosveshcheniye, 2020.
3. Bozorova D. “O‘zbek tilini xorijiy talabalar uchun o‘qitish metodikasi”. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2023.
4. Özdemir S. “Turk dillerinde ses sistemi ve fonetik farklar”. – Ankara: Dil Kurumu, 2019.